

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟΥ

« Η σάπιρα είναι το αντίδοτο σε κάθε είδους φανατισμό »

Ο Θεσσαλονικιός συγγραφέας **Γιώργος Σκαμπαρδώνης** μιλάει για το νέο του μυθιστόρημα **«Υπουργός νύχτας»** και εξηγεί γιατί **«δεν φταίει μόνο το τσεκούρι, αλλά και το δέντρο»**

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΥΓΗΣ

Το μυθιστόρημα της χρονιάς (;) έρχεται από τη Θεσσαλονίκη και το έγραψε ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης, ένας από τους σημαντικότερους διηγηματογράφους της χώρας. «Ο “Υπουργός” ξεκίνησε ως αρχική ιδέα το 2007. Η κρίση σοβούσε, αλλά δεν είχε ξεσπάσει σ’ όλο της το συναρπαστικό μεγαλείο. Η συγγραφή πέρασε από πολλά στάδια – ξανάγραφα το βιβλίο δέκα φορές απ’ την αρχή, το πετσόκοψα και γυαλοκάρτισα ανηλεώς, μέχρι να ‘ρθει να κωνέψει, να βρει τον εαυτό του» είπε ο ίδιος μιλώντας αποκλειστικά στο «Βήμα», απ’ όπου ήδη το 2011 έκανε λόγο για ένα εγχείρημα (που τότε φάνταζε) ελκυστικό. Η αναμονή άξιζε τον κόπο. Το αποτέλεσμα, εν προκειμένω, ξεπερνά τις προσδοκίες. Γιατί;

Ό,τι αντιλαμβανόμαστε ως πραγματικότητα σ’ αυτόν τον όμορφο, παράξενο, μα και παράλογο τόπο είναι μια μυθοπλασία από μόνη της. Επομένως κάθε σοβαρή λογοτεχνική απόπειρα να αναπαρασταθεί αυτή (με ρεαλισμό, φέρ’ ειπείν) είναι εξόχως δύσκολη και προσκρούει σε κάτι που μάλλον την υπερβαίνει. Τούτο φαίνεται ότι ο 63χρονος βραβευμένος συγγραφέας το έχει συνειδητοποιήσει σε όλη του την περίπλοκη έκταση, σε όλη του την κωμικοτραγική ένταση. Αν υποθέσουμε πως ο περιπετειώδης τραγέλαφος του σύγχρονου νεοελληνικού βίου (ας περιοριστούμε μόνο στις αρχές του 21ου αιώνα) περίμενε κάποιον να τον καταγράψει, να τον αδράξει δηλαδή και να τον ξεψαχνίσει με μια απρόσμενη ματιά, με «την περισκοπική αντίληψη του τζογαδόρου» για παράδειγμα, τότε έχουμε βάσιμες υποψίες να πιστεύουμε ότι (προσώρας) τον βρήκε.

Αν ο κόσμος (της σημερινής Ελλάδας) παραμένει ένα συμπαγές και μυστηριώδες μόρφωμα που ανθίσταται στα περισσότερα εγχειρίδια της παραδεδεγμένης γνώσης, τότε η στρατηγική που ακολουθεί ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης στο νέο του (αγρίως σατιρικό) μυθιστόρημα, υπό τον απίθανο τίτλο «Υπουργός νύχτας», είναι απολύτως υποψιασμένη και ως επί το πλείστον διεμβολιστική. Πρωταγωνιστής του είναι ένας νεκροθάφτης που γίνεται μαφιόζος και κατόπιν πολιτικός, υψηλά ιστάμενος μάλιστα, στο κυβερνητικό πόστο της κακομοίρας της Ανάπτυξης. «Θέλησα να βρω έναν σχιζοειδή ήρωα, χωρίς πίστη, άρα χωρίς προκατάληψη. Να έχει το ιδεολόγημα της μη ιδεολογίας. Η σκέψη του, η όρασή του, να είναι αυτάρκης, κλειστή, αυστηρώς προσωπική, μέσα αλλά και σε σταθερή απόσταση απ’ την κοινωνία, γεγονός που θα εξασφάλιζε και την ειρωνική του αντίληψη».

Συνέχεια στη σελίδα 2

Γιώργος Σκαμπαρδώνης

Βάζω νερό στο παράπονο

Συνέντευξη από την πρώτη σελίδα

Ο 54χρονος Γιάννης Μπεχτοπίης ή Πρίμο, αποτυχημένος αρχιτέκτων και λάτρης του καζίνου «με το δικό του σύστημα σκέψης», είναι πλέον κληρονόμος και ιδιοκτήτης του γραφείου τελετών «Η έσχατη φροντίδα». Έχει μια νεκροφόρα, μια μαύρη Ολντσμομπιλ του '65, και τους υπαλλήλους (τρεις έμπιστους άνδρες) τους αποκαλεί «κόρακες». Ο ένας απ' αυτούς, ο Γεδεών, είναι δηκτικά παρατηρητικός. «Κοίτα να δεις κορμιά φακλανιζέ. Κοίτα να δεις πόσο άσκημη φυλή γίναμε. Μας κατέστρεψαν τα σαλάμια και το αλκοόλ» αποφαίνεται καθώς περνάνε, μαζί με το αφεντικό του, από μια παραθαλάσσια γωνιά της Μακεδονίας.

Κάποια μέρα διακρίνεται στο μαγαζί «ένα χαρτοκιβώτιο σε μέγεθος "ΝΟΥΝΟΥ", κλειστό, πάνω στον πάγκο, δίπλα στην είσοδο». Το μακάβριο πακέτο είναι το προανάκρουσμα της τριπλής παράλληλης πορείας που πρόκειται να χαράξει ο Πρίμο, ένας άντρας (επί της ουσίας) μοναχικός, ένας ήρωας που ζει μέσα σε μια θαυμαστή (δικής του κοπής) αναισθησία και έχει ένα μεγάλο πάθος, τον τζόγο.

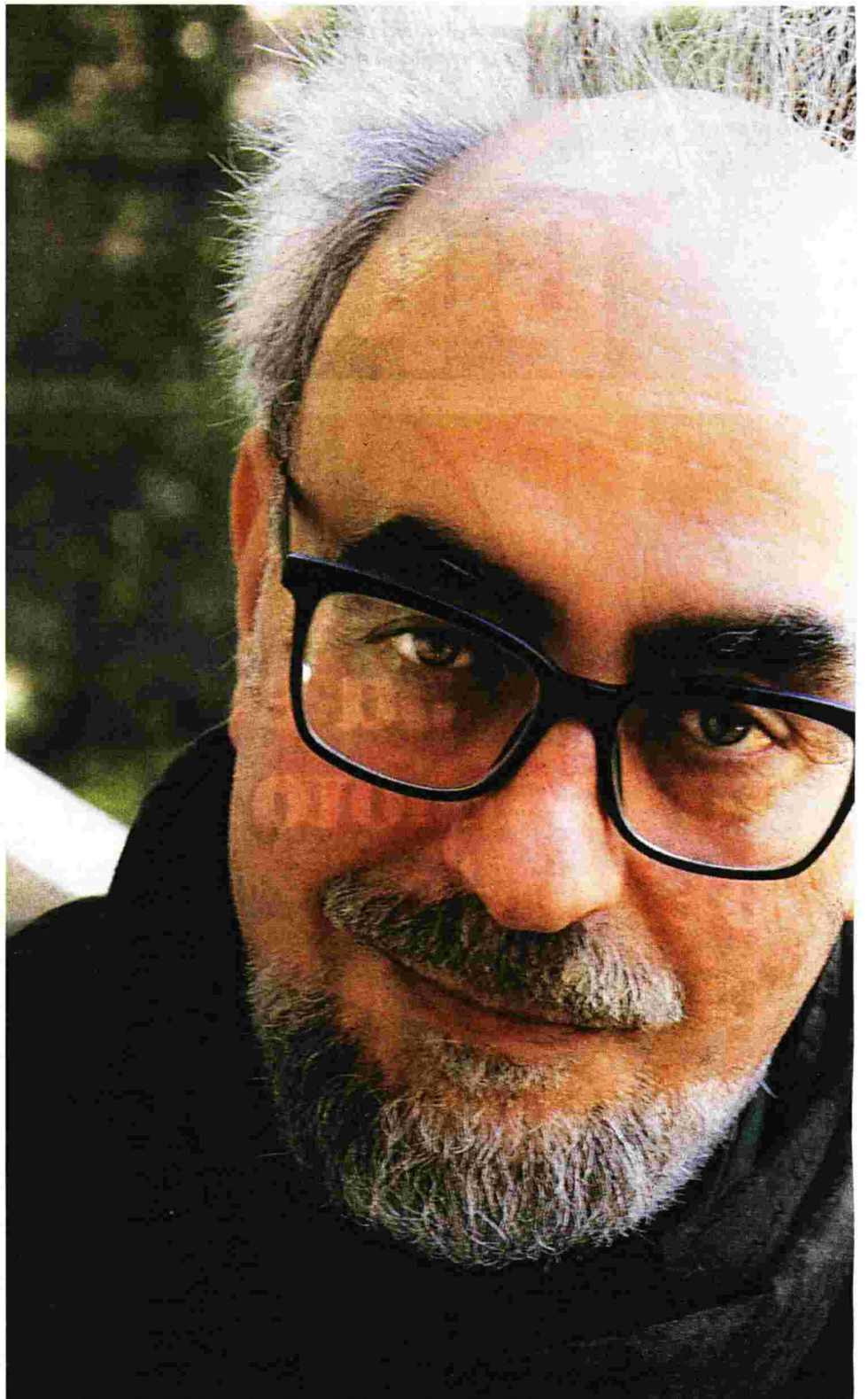
«Ψάχνοντας θυμήθηκα πως είχα γνωρίσει τέτοιους τύπους όταν για διάστημα κάποιων χρόνων, ως φοιτητής, χαρτοπαίξα. Διάλεξα έναν-δύο μασίφ χαρτοπαίχτες που ζούσαν μόνο για την τράπουλα και όλες οι άλλες εκφάνσεις της ζωής τους φαινόταν αδιάφορες, φαιδρές, άνευ σημασίας. Ζούσαν σαν αδειούχοι της ανυπαρξίας. Η αντίληψή τους προσέγγιζε αθέλητα τον Παράλογο Άνθρωπο του Καμύ, τη βαθιά αίσθηση της ορφάνιας, της παραφροσύνης των πραγμάτων, της έλλειψης νοήματος αλλά και του παιγνίου ως μάταιου αυτοσκοπού. Εφτιαξα απ' αυτούς τους αυτοκαταστροφικούς χαρτοπαίχτες έναν δικό μου ήρωα που διασχίζει την κοινωνία ως εντελώς ξένος. Στο βιβλίο εκφράζεται απλά, αλλά πίσω του, πέραν του Μύθου του Σίεουφου, υπάρχει και ο Ηράκλειτος που λέει ότι "Ο αιώνας είναι ένα παιδί που παίζει ζάρια". Μέσα απ' τη διαδρομή και την όραση του ήρωα φωταγωγείται τραγικά και ειρωνικά όλο αυτό που ζούμε τα τελευταία χρόνια, αλλά βέβαια μεταπλασμένο, προβαλλόμενο σε ένα λογοτεχνικό Αντίπεραν. Δεν σερβίρω τα κουκιά, αλλά το μεταφυσικό

τους κουκόζουμο» εξήγησε ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης.

Βέβαια το μυθιστόρημά του «είχε και πολύ δύσκολη έρευνα, βαθύ ρεπορτάζ, γιατί ο ήρωας κινείται κατά πολύ στον αθέατο χώρο του σκληρού υποκόσμου, των γραφείων κηδεϊών, των έσχατων λαμπρών σκυλάδικων της επαρχίας, του τράφικινγκ και άλλων. Το όλο εγχείρημα είναι κατά κάποιον τρόπο προέκταση των προηγούμενων μυθιστορημάτων μου, που κινούνται θεματικά κυρίως στα κατώτερα στρώματα και στον υπόκοσμο, ιδίως του "Πολύ βούτυρο στο τομάρι του σκύλου" (2006), αλλά ο "Υπουργός" έχει βαθύτερη, πολλαπλή, αν και κυρίως πολιτική και υπαρξιακή στόχευση. Και αυτοσαρκαστική, βεβαίως. Βαράει μια στο καρφί και μια στο δάχτυλο» συνέχισε ο συγγραφέας.

Σε κάποιο από τα δρομολογία του ο Πρίμο συναντά, κοντά στο άγαλμα του Λέοντα της Αμφίπολης, έναν παλιό φίλο με τον οποίο μοιράζονται ένα κοινό παρελθόν, από τα φοιτητικά τους χρόνια στην Ιταλία (και τις ακροαριστερές της οργανώσεις). Ο αρχαιολόγος Αρίστος δεν αρκείται στον μισθό του δημοσίου υπαλλήλου. Τα καθήκοντά του έχουν επεκταθεί (και το εισόδημά του έχει αυξηθεί) στο σκοτάδι της παρανομίας, έχει γίνει ο υπαρχηγός του Μιλτιάδη Θεοδωράτου, ενός αυταρχικού τύπου που αναρριχήθηκε σε μια κοινωνία κακοφορμισμένων θεσμών, μέσα από την τοκογλυφία, τη λαθρεμπορία και το νταβατζιλίκι. Ο περί ου ο λόγος «Υπουργός νύχτας» που επιδίδεται μόνο σε «μορφωμένα πράγματα», που πλέον βήχει σαν να πρόκειται να ξεψυχήσει ανά πάσα στιγμή, κινεί τα νήματα των ποικίλων δραστηριοτήτων από μια απομακρυσμένη γωνιά του Κιλκίς, από το φρούριό του, «σε νεοπλουτιστικό βλαχομαρόκ στιλ, επιδεικτικό, ποιοτικό κίπς, κάτι σαν συγκυμένη ταξική συνείδηση».

Έχει, ασφαλώς, και εσωτερική πιόσινα ο άνθρωπος: στα νερά της ο Περικλής, ένας κροκόδειλος μετρίου μεγέθους, ο οποίος καθημερινά σιτίζεται με νωπά κοτόπουλα! Μια συνωμοσία σε βάρος του γίνεται ο καταλύτης της υπόθεσης, με τον Πρίμο να εμπλέκεται σε απίστευτες καταστάσεις – ο αναγνώστης άλλοτε ξεσπά σε κακαριστά γέλια και άλλοτε νιώθει να τον μαγκώνει μια τρυφερή μελαγχολία.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΠΠΗΣ

Στο μυθιστόρημα καταδεικνύονται έμμεσα η έλλειψη ελέγχου και αντιστάσεων μιας ξέφραγης κοινωνίας που ανταμείβει τα λάθη, η διαφθορά και η Υβρις ενός κόσμου που οδεύει απότοπος προς τη Μεγάλη Κρίση

«Ο Πρίμο είναι μια τρελή πεταλούδα παγιδευμένη στα δημόσια ουρητήρια. Στον δικό του καθρέφτη, που έχει το σχήμα του μηδενός, αντανακλώνται τα καλυμμένα Τίποτα, η ταλάνωση της οδύνης, οι γομαρομοδίστες και οι λυσσασιμένες καρδιές ενός όζοντος περιγυρού που οδεύει μοχθηρός, ιδιοτελής, χαρωπός, γεμάτος αυταπάτες προς το Πουθενά. Διαπιστώνοντας την τεράστια έκταση της υπαχαιότητας, καταλαβαίνει πως αυτή νοθεύει τη λογική ερμηνεία των πραγμάτων. Ο σκοπός δεν υπάρχει παρά ως επινοήση. Ούτε ο Θεός, παρά ως επίκληση.

Τελικά κερδίζει η γκανιότα του Χρόνου. Μόνο ο έρωτας εξανθρωπίζει τον Πρίμο, πρόσκαιρα, τον εκτρέπει προς κάποια κανονικότητα, του δίνει μια επικίνδυνη ευκαιρία. Ο αντι-ιδεαλισμός του ήρωα, η ανάρκεια, η άρνησή του να ενταχθεί, ο κινισμός του δρουν μέσα στην αφήγηση ως διαλυτικό της αμεριμνησίας και των διαβρωμένων θεσμών. Ολοι σχεδόν οι πέριξ, αλλά και ο ίδιος, δοκιμάζονται και ξεγυμνώνονται, μέσα απ' τη δική του όραση και στάση. Ο λασπώμενος πάθος, η απληστία, η αρπαγή, η σαθρή κοινωνική τάξη, η έλλειψη ιεραρχιών και αξιοκρατίας,

ο στενός σύνδεσμος του υπόκοσμου με την έννομη ασφάλεια, η διαπύδηση του ήρωα από τη μαφία στην πολιτική, απ' το τράφικινγκ στη θέση ενός κορμιαίου υπουργού, παρουσιάζονται εμμεσα η έλλειψη ελέγχου και αντιστάσεων μιας ξέφραγης κοινωνίας που ανταμείβει τα λάθη, η διαφθορά, η παθογένεια των επιδοτήσεων στην επαρχία, τα επικά σκυλάδικα, η σπατάλη, ο νεοπλουτισμός και η Υβρις ενός κόσμου που οδεύει απότοπος προς τη Μεγάλη Κρίση. Ο Πρίμο λέει: Δεν φταίει μόνο το τσεκούρι, αλλά και το δέντρο».

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης στήνει ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα, στραγγίζοντας τα πιο νόστιμα ζουμιά της γλωσσικής μας παράδοσης. «Κατά τη δική μου άποψη το γερό μυθιστόρημα χρειάζεται ανυπερθέτως έναν ξεχωριστό βασικό ήρωα, μια απρόσμενη ιστορία, πρωτότυπη ματιά, πολλούς δεύτερους αντιστικτικούς χαρακτήρες, δολοφονική γλώσσα, ρυθμό που σε πιάνει απ' τον γιακά, ή χα-

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ
Υπουργός νύχτας

Εκδόσεις Πατάκη, 2016, σελ. 400, τιμή 16,60 ευρώ

Με ενδιαφέρει να αναδεικνύω αθέατες πλευρές της κοινωνίας, ή του ατόμου, το μεγαλείο και την ποταπότητα, να δείχνω τα εσωτερικά νερά, τις σκοτεινές κρύπτες

κρύπτες, τις κύστες, περιοχές που διαφεύγουν συνήθως από τον καθημερινό άνθρωπο. Αλλά πάντα, και τελικά, με συγκατάβαση, παραδεχόμενος έμμεσα τη δική μου συνηνοχή, δείχνοντας μετριοπάθεια, αν όχι, σε κάποιον βαθμό, κατανόηση, ή ακόμα και συγχώρηση. Κλείνω δηλαδή τους λογαριασμούς. Βάζω νερό στο παράπονο».

Και επειδή σ' αυτή τη χώρα πολύς λόγος γίνεται για τη σάτιρα (που είναι κάτι άλλο από τον χαβαλέ και την πλάκα), ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης βάζει τα πράγματα στη θέση τους. «Σάτιρα είναι η εντελώς προσωπική, ειδική ματιά που αποφλοιώνει τις βεβαιότητες των ευρέως παραδεγμένων. Τα βάζει με τους βοναπαρισμούς του Τίποτα. Με εκείνους που σπέρνουν ποπκορν κι ελπίζουν να φυτρώσουν καλαμποκιές. Με τη σκωρίαση των ιδεών. Με τον δεσποτισμό του κορέκτ. Δείχνει πού άρπαξε το σασί. Πότε διπλώσε η νταλικά.

Η σάτιρα είναι το αντίδοτο σε κάθε είδους φανατισμό. Αποκαθλώνει τα ξόανα και δείχνει τη θεατρικότητα της ισχύος. Απογυμνώνει, και τελικά εξανθρωπίζει, μας φέρνει στα ίσα μας. Η προπέτειά της θέλει να διατηρηθεί έγκαιρα σιδήποτε μπορεί να εξελιχθεί ή έχει εξελιχθεί σε Υβριν. Είναι κάτι πολύ βαθύτερο του επιφανειακά κωμικού, αφού καταδεικνύει την ψευδή τάξη και την τραγωδία μας ανάστροφα, αλλά με απροσδόκτα, ευάρεστα μέσα, που αφήνουν όμως ως επίγευση τη χαρμολύπη, τη στυφή πίκρα, στοχεύοντας στη χαμογελαστή, πλην οδυνηρά βαθύτερη αυτοσυνείδηση» υπογράμμισε ο ίδιος με ακονισμένη οξυδέρκεια.

Και τέλος, ιδού πώς σκέφτεται ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης τον εαυτό του σε σχέση με αυτό που κάνει και με την Ελλάδα. «Για μένα "πατριδα" είναι η βαθιά, ιερή αγάπη για τον τόπο και τον λαό, υπερ-ταξικά, στο σύνολό του. Είναι η γλώσσα κατ' εσχόλην, και η συνείδηση της αιματηρής διαδρομής του Γένους μέσα στην περιπέτεια της Ιστορίας. Το μεγαλείο και τα λάθη του, οι τρελές αστοχίες και οι απίθανες εξάρσεις του, οι Ποιητές και οι καθημερινές θυσίες όλων των ανώνυμων, ή μη, ανθρώπων που είναι η ραχοκοκαλιά του, η όντως ψυχή και το βαθύτερο Πνεύμα του, το οποίο χρηματίζει και τη δική μας έμπνευση».

λαρώνει κατά περίπτωση, ειδική δομή και ύφος. Τα πάντα τελικά, ή κυρίως, είναι το ύφος, ο ρυθμός και η γλώσσα – χωρίς να λείπει φυσικά και η ουσία. Τα δύο σφείλουν να μοιχεύονται μεταξύ τους στον μέγιστο βαθμό. Επεπα, θεωρώ ότι απαιτείται κάποια σχετική ποικιλία τόνων, πέρα από τον κυρίαρχο, δηλαδή η πιθανή, περιορισμένη κύμανση από το δραματικό στο κωμικό, με διάφορες δοσολογίες, κι από το λυρικό ή από το σκληρά τραγικό ως την ευτραπεία. Δύσκολα διαβάζω μονοτονικά αφηγήματα, όπου όλα είναι αποκλειστικώς τραγικά, σοβαρά και δυστυχημένα ή μόνο κωμικά και αστεία – η ζωή εξάλλου η ίδια δεν είναι καθόλου έτσι. Δεν είναι μασημένο σνίτσελ. Δεν θα μπορούσαμε να την αντέξουμε αν ήταν έτσι, αν και στη λογοτεχνία όλα είναι πιθανά και επιτρεπτά. Επίσης με ενδιαφέρει να αναδεικνύω αθέατες πλευρές της κοινωνίας ή του ατόμου, το μεγαλείο και την ποταπότητα, να δείχνω τα εσωτερικά νερά, τις σκοτεινές

«Δύσκολα διαβάζω μονοτονικά αφηγήματα, όπου όλα είναι αποκλειστικώς τραγικά, σοβαρά και δυστυχημένα, ή μόνο κωμικά και αστεία – η ζωή, εξάλλου, η ίδια δεν είναι καθόλου έτσι. Δεν θα μπορούσαμε να την αντέξουμε αν ήταν έτσι» λέει ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης